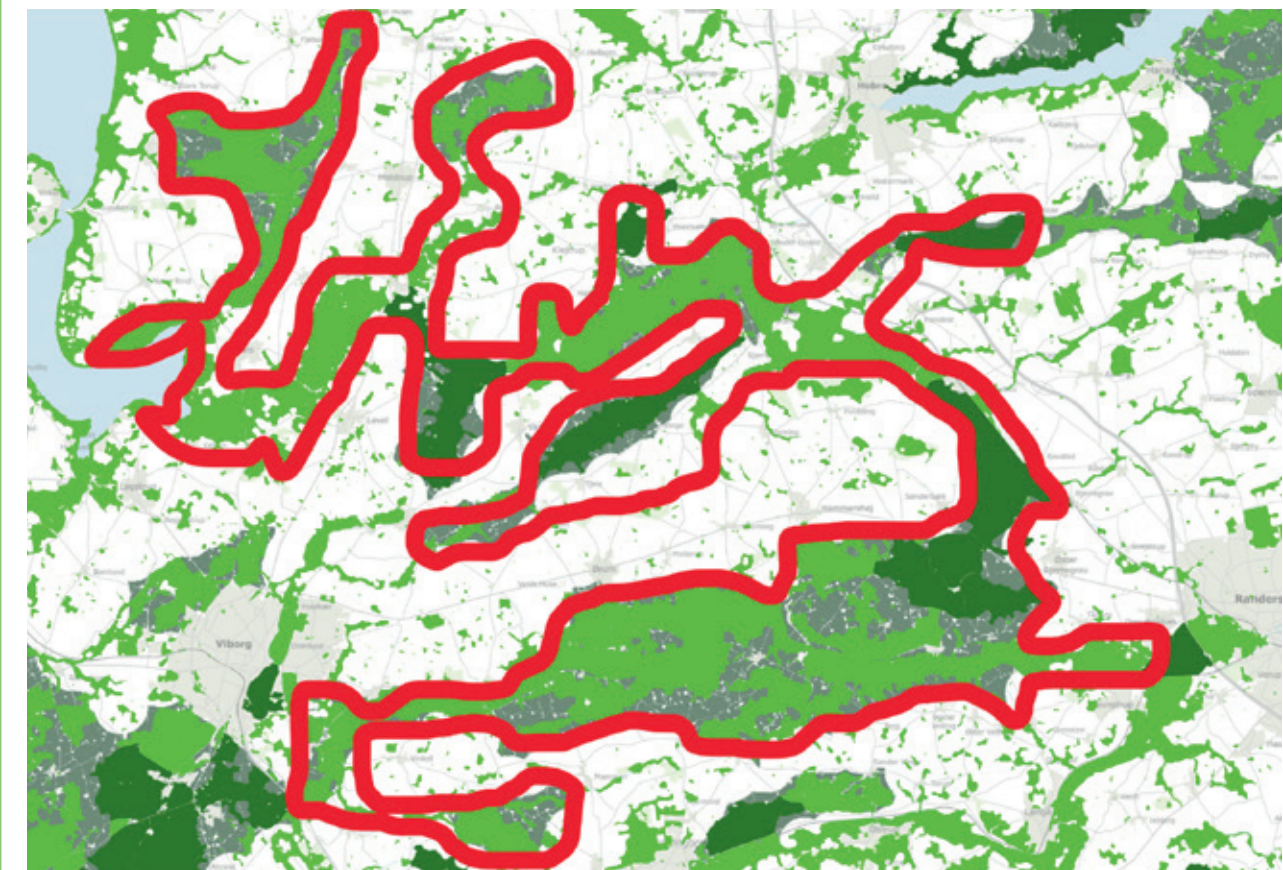

Nørreådalens og Skals Å
– Ca. 300 km²

Beskrivelse	Nørreådalens er et stort, alsidigt og sammenhængende område beliggende mellem Vedsø ved udspringet af Nørreåen og sammenløbet med Gudenåen ved Fladbro lige vest for Randers. Store, sammenhængende arealer med ferske enge og småsøer vekslede med pilekrat og fugtige kær. Store områder med gammel naturskov på skråninger ned mod ådalen, med Ø Bakker centralt placeret i ådalen. Området grænser op til andre, vigtige naturområder. Mod vest over mod Hald Sø og Egekrat og måske endda videre mod Blichers Natur. Mod øst støder det op til Gudenåen og Naturens Vandvejs østlige del. Fra nordøst munder Vejlebæk ud i Nørredalen. Både Vejlebæk og Skals Å har begge deres udspring i Tuemose nedenfor den vestlige del af Læsten Bakker. Bemærkelsesværdigt nok har Skalsåen to udspring, hvor det andet er fra Fussing Sø! Endvidere afvandes Læsten Bakker og Bjerregrav Mose hertil. Skalsådalen er et meget stort og utrolig alsidigt område helt fra udspringet ved Fussing Sø til udløbet i Hjarbæk Fjord. Undervejs afvander mange store og små søer til åen, herunder Bjerregrav Mose, Glenstrup Sø, Vansø, Tjele Langsø, Klejtrup Sø, Hærup Sø, Rødsø og tæt ved udløbet Kølsen-Skals Engsø. Store områder af ådalen er kun svært tilgængelige, herunder Bjerregrav Mose med masser af gamle tørvegrave samt arealer omkring Tjele Langsø, Hærup Sø og Rødsø. Der er fortsat en del dyrkede og omlagte arealer primært i de nedre dele af ådalen, men langt den overvejende del anvendes til høslet eller ligger mere eller mindre urørt hen og gror til i pilekrat, græsser og urter. Ådalen hænger naturligt sammen med den nærliggende Nørreådal og udgør sammen med denne Natura 2000 område N30.
Naturværdier	Nørreådalens ynglefugle inkluderer store bestande af småfugle, sangere, Nattergal, Sydlig Blåhals osv. Bestande af vadefugle, Vibe, Lille Præstekrave, Rødben, Dobbeltbekkasin, svømmeænder som Knarand, Atlingand, lejlighedsvis Skeand, rovfugle som Havørn, flere par af Rød Glente og Rørhøg, flere par af Duehøg og Hvepsevåge i tilstødende skove samt flere ynglepar af Trane og lejlighedsvis Plettet Rørvagtel og Engsnarre. Nørreådalens er en korridor for trækkende Fiskeørn, Fjordterne samt flere arter ande- og vadefugle. Især sensommer og efterår fra Randers Fjord og ned gennem ådalen. Desuden årligt Plettet Rørvagtel samt mere sporadisk Engsnarre. Disse arter kan favoriseres gennem våde enge og plejeforanstaltninger. I disse år huser Nørreådalens Danmarks vel nok største overnatningsplads af Rød Glente, således op til 225 i december 2024. Store rasteforekomster i Nørreådalens af en række vandfugle, således: Sangsvane 2.250, Tajgasædgås 1.500, Grågås 3.175, Pibeand 2.200, Krikand 6.440, Dobbeltbekkasin 615, Tredækker 14, Hjejle 8.250, Brushane 624, Tinksmid 1.035 og Temmincksryle 74. Endvidere er der en stor insektrigdom samt en rig og varieret flora.

Nørreådalens og Skals Å
– Ca. 300 km²

(Fortsættes næste side)

Naturværdier (fortsat)	Skalsådalene er et meget stort og utrolig alsidigt område helt fra udspringet ved Fussing Sø til udløbet i Hjarbæk Fjord. Undervejs afvander mange store og små søer til åen, herunder Bjerregrav Mose, Glenstrup Sø, Vansø, Tjele Langsø, Klejtrup Sø, Hærup Sø, Rødsø og tæt ved udløbet Kølsen-Skals Engsø. Store områder af ådalen er kun svært tilgængelige, herunder Bjerregrav Mose med masser af gamle tørvegrave samt arealer omkring Tjele Langsø, Hærup Sø og Rødsø. Der er fortsat en del dyrkede og omlagte arealer primært i de nedre dele af ådalen, men langt den overvejende del anvendes til høslæt eller ligger mere eller mindre urørt hen og gror til i pilekrat, græsser og urter. Ådalen hænger naturligt sammen med den nærtliggende Nørreådal og udgør sammen med denne Natura 2000 område N30. Naturværdierne for området er store både for det landskabelige og for biodiversiteten inkl. fugle. I og med at ådalen huser mange naturtyper, og der er så forholdsvis uforstyrret, er der plads til en lang række arter, som på landsplan er fåtallige eller i tilbagegang. Fx er en art som bynkefugl forholdsvis almindelig i ådalen. Fussing Sø og skovene omkring den huser en masse levesteder for ynglefugle. I nogle dele af skovene er der meget gamle træer, der er gode til spætter (Stor Flag-, Sort- og Grønspætte) og der har tidligere ynglet Lille Flagspætte. Havørn yngler årligt i området og Blå Kærhøg har en vinterovernatningsplads ved Tuemosen med op til 16 fugle sammen. Området er i disse år ved at blive etableret som Naturnationalpark, der over tid uden tvivl vil skabe endnu flere levesteder for især skovfugle. Bjerregrav Mose har med sine store arealer med utilgængeligt pilekrat og rørskov en hel unik stor bestand af sangere som Nattergal, Tornsanger, Kærsanger, Havesanger og Løvsanger, og der er ynglepar af Pungmejse. Tjele Langsø udgør EU-Fuglebeskyttelsesområde nr. 16 med kun Tajgasædgås som udpegningsgrundlag. Hvor artens forekomst tidligere var stor og regelmæssig gennem hele vinteren, ses den nu især i kolde perioder. Men da er forekomsterne stadig store, både når gæssene overnatter på søen, og når de græsser på nærvedliggende marker. Tal langt større end IBA-kriteriet på 520 ses således stadig næsten hver vinter. I øvrigt er der generelt et rigt og varieret fugleliv i og omkring søen – Danmarks længste sø. Af store forekomster inden for de seneste 10 år kan nævnes: Overnatning: Sangsvane 2580, Tajgasædgås 1800, Stormmåge 15.000, Rød Glente 18. Øvrige: Lille Skallesluger 48, Stor Skallesluger 1135, Taffeland 206, Troldand 910, Toppet Lappedykker 310 (heraf mange lokale årsunger), Sølvhejre 22, Fiskehejre 225 (overvintring), Havørn 6, Skarv 1207, Ravn 170. Værd at nævne er også yngleforekomst af Havørn (efterhånden gennem flere år), Rørhøg og Isfugl.
-----------------------------------	--

Naturværdier (fortsat)	Klejtrup Sø er den næste af de store søer med afløb til Skals Å. I denne sø bemærkes mest de til tider store forekomster af Grågås og øjensynligt bliver søen i stor stil brugt som overnatningsplads for især Stormmåge. Søen er let overskuelig fra Klejtrup By. Hærup Sø ligger landskabelig meget smukt i et kuperet terræn omgivet af botanisk meget fine lokaliteter (kilder) samt skove og overdrev. Fuglemæssigt er det nok de pænt store forekomster af Trolde- og Taffeland i sensommeren og vinteren der er mest bemærkelsesværdige. Søen er et sikkert sted for rastende Fiskeørn i træktiden. Rødsø ligger svært tilgængelig og ret isoleret for andre end lodsejerne og derfor er området kun meget lidt besøgt af fuglekiggere. Uden tvivl er det et spændende terræn med meget store arealer med rørskov og pilekrat. Der yngler Rørdrum ved søen, og tidligere er der set både Skæg- og Pungmejse. Nederst i Skalsådalene er der meget store engarealer med høslæt, og det tiltrækker hvert forår og efterår rastende Tredækker på træk til og fra ynglepladserne i Nordskandinavien. Fuglene tiltrækker hvert efterår en del fuglekiggere for at se denne eksklusive art, der ellers kan være svær at finde. Nær udløbet af åen i Hjarbæk Fjord blev Kølsen-Skals Engsø indviet i 2016, og det er nok et af de mest velbesøgte områder i hele ådalen – ikke mindst pga. et mangfoldigt fugleliv året rundt. Søen er etableret som et vådområdeprojekt for at reducere næringsbelastningen af Limfjorden. Hele vejen rundt om søen er der etableret vandrestier og senest også en toiletbygning. Området er yderst velbesøgt – hovedsageligt af folk der ankommer via Himmerlandsstien lige vest for søen eller fra Løgstørvej øst for området. Pga. de hyppige besøg af naturinteresserede er der siden etableringen set rigtig mange fuglearter (>200), heraf også sjældne gæster som fx Stribet Ryle, Hvidvinget Terne, Sort Ibis, Sandterne og Savisanger. Søen er i yngletiden kendt for arter som Lille Præstekrave, Sydlig Blåhals, Rørhøg og Rørdrum, og i træktiden ses der ofte store mængder rastende vadefugle og svømmeænder. Desuden er odder en hyppig gæst i området. Den østlige del af Hjarbæk Fjord overskues fint fra jernbanebroen ved Himmerlandsstien og hvert efterår sidst i august er det et velbesøgt sted for at se rastende og fouragerende Fiskeørn (maks. 12 fugle). Bredden af bunden af Tuemose dalen ved de to åers udspring er vel ca. 500 m, så der er en god korridor til odder og Isfugl.
Important Bird Areas udpeget af DOF	IBA nr. 161. Nørreådalene, IBA nr. 24 Hjarbæk Fjord og Simested Ådal og IBA nr. 16 Tjele Langsø.

Naturtiltag	Diversiteten for fugle og for andre organismegrupper er utrolig stor i Nørreådalene, og med de mange forskellige og i flere tilfælde ret store biotoper i området er der meget at bygge videre på mht. naturbeskyttelse. Øst for Viborg ligger en række drænedele, mindre søer, der bør overvejes genskabt: Hulbæk Sø, Vejrum Sø, Thisted Sø, Tapdrup Sø og Klostereng. Lommen i den østlige ende af forslag for Nørreådalene er landbrugsområder rundt om landsbyen Svinding og over mod Tindbæk, sammen med Fussingø og søen danner det en interessant bakke, der bidrager til naturlig diversitet mellem Nørreådalene og Skals Ådalene. De fuglerige fjordområder Lovns Bredning og Hjarbæk Fjord er negativt påvirket af tilførsel af næringsstoffer. Omlægning af landbrugsarealer til vådområder og genskabelse af oprindelige engstræk i ådalene Skals Å, Simested Å og Lerkenfeld Å med afsæt i historiske kort er vigtige for at reducere kvælstoftilførslen til fjordene. Der er allerede sat gang i mange tiltag for at genskabe og forbedre naturområder i Skalsådalene og dens opland. Projekterne foregår i flere forskellige regier og er nu yderligere accelereret ifm. statslige indsatser under Grøn Trepert (lavbundsprojekter, udtagning af dyrkningsjord, skovrejsning mv.). I og med at området er et Natura 2000-område er der gennem årene igangsat plejetiltag på mange små og store, våde og tørre arealer af kommunerne og Naturstyrelsen. Af større igangværende projekter kan desuden nævnes Naturnationalparken ved Fussingø (Naturstyrelsen), naturplejeprojekt i Læsten Bakker (Randers Kommune og Danmarks Naturfond), LIFE-projekt genopretning af Tuemosen (Randers Kommune og Naturstyrelsen), kvælstofvådområde ved Skravad Bæk og vådområdeprojekt ved Vorning Å (begge Viborg Kommune). Fælles for dem alle er, at naturforbedrende tiltag også i udpræget grad vil gavne fuglelivet.
Lokal udvikling, rekreative tilbud og sundhed	Genskabelse af vådområder og engstrækninger langs åerne vil styrke den rekreative værdi og muligheder for sportsfiskeri. Muligheder for at opleve det rige fugleliv i Nørreådalene bør forbedres og vil styrke de rekreative tilbud. Lige ved udløbet af Skals Å i Hjarbæk Fjord ligger Himmerlandsstien, der er en yderst populær rute for vandrere og cyklister. Herfra har man en god udsigt over fjorden og de nederste dele af engene i ådalene. Yderligere er der rundt om Kølsen-Skals Engsø etableret en vandrerute med fine muligheder for at opleve det rige fugle- og dyreliv tæt på. Helt i den modsatte ende af Skals Å er der ved Fussingø etableret adskillige vandreruter og MTB-ruter både før, men også under etablering af Naturnationalparken.
Kommuner i området	Viborg kommune, Mariagerfjord kommune og Randers kommune.

FOTO: LINE KJØR/UNSPLASH